

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 34(091):343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/01>

Волошкевич Г.А.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА ПЕРШИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ЮВЕНАЛЬНИХ СУДІВ (XIX – ПОЧ. XX СТ.)

У запропонованій статті аналізуються причини виникнення судів для неповнолітніх у країнах Європи та Америки в XIX – початку XX ст. Розглядається процес становлення органів ювенальної юстиції, характеризуються основні моделі судових установ для неповнолітніх, наводяться характерні риси ювенального судочинства та судоустрою.

У статті розглянуто історичний контекст розвитку кримінальної відповідальності неповнолітніх та становлення судів для неповнолітніх. Обґрунтовано, що наявна кримінальна система не сприяла перевихованню неповнолітніх правопорушників, а навпаки призводила до збільшення кількості повторних злочинів, що вчинялися неповнолітніми, посилювала вплив дорослого злочинного середовища. Одним з засобів протидії цьому явищу стала гуманізація покарання неповнолітніх злочинців та домінування виховного підходу при призначенні покарання. Установлено, що на першому етапі становлення виховного підходу його суть полягала у виключенні підлітків із негативного соціального середовища (неблагополучної сім'ї, вуличних молодіжних угруповань тощо) та включення в штучно створене соціально-позитивне (реформаторії, притулки, клуби тощо). В цей період, були закладені теоретичні та практичні передумови створення ювенальних судів: написані та опубліковані дослідження, впроваджені окремі елементи ювенального судочинства. На другому етапі, у країнах Західної Європи, Північної Америки та Австралії формується особливий порядок розгляду справ у суді за участю неповнолітніх та відбувається становлення ювенального суду. У статті визначено та проаналізовано найбільш характерні риси судів для неповнолітніх: особлива мета створення та діяльності, одноосібний склад суду та додаткові вимоги до його судді, непублічний порядок розгляду справи та Особливий характер заходів, що застосовувалися до неповнолітніх правопорушників. У статті встановлено та проаналізовано дві основні моделі судів для неповнолітніх: американську та німецьку.

Ключові слова: кримінальна відповідальність неповнолітніх, кримінальне покарання, виправний вплив, перевиховання, реінтеграція, ювенальне правосуддя, відновлювальне правосуддя, ювенальна юстиція, суд для неповнолітніх.

Постановка проблеми. У переліку проблем, які потребують негайного реагування з боку влади та українського суспільства, одну з головних позицій посідає високий рівень підліткової злочинності. Рівень дитячої злочинності в нашій державі протягом десятиліть продовжує залишатися високим, хоча в останні роки і демонструє тенденцію до поступового зменшення. Так, з 2001 по 2010 рр. неповнолітніми або за їх участю в середньому вчинялося близько 3–6% усіх видів злочинів, з 2010 року цей показник поступово зменшився і в довоєнні роки коливався

в межах 1–2%, а з початком російської агресії відбулося ще більш суттєве падіння – майже у два рази [1; 2, с. 42–25]. Водночас, якими б вітніми не виглядали цифри падіння рівня дитячої злочинності ми повинні усвідомлювати, що в умовах післявоєнної кризової ситуації в економіці країни та падінням матеріального забезпечення усіх верств населення, слід очікувати підвищення рівня девіантної поведінки у середовищі найбільш вразливих соціальних груп, і, насамперед, неповнолітніх. Звісно, що на перший погляд може здатися, що автор статті перебільшує її значення

і вона носить другорядний характер у порівнянні з такими питаннями як реформування економічного сектору, модернізації системи управління тощо. Однак, на наш погляд, саме питання пов'язані з вихованням та збереженням підростаючого покоління повинні стати на перше місце у державній політиці. У протилежному випадку, в майбутньому на загрожує втрата значного людського потенціалу, за відсутності якого проводити розбудову економіки, соціального чи культурного сектору безглуздо. Україна, як соціальна, демократична та правова держава повинна піклуватися про права дітей, що визначено як у Конституції України, її законодавстві, а також низки міжнародних актів підписаних та ратифікованих нашою державою.

Також варто звернути увагу і на той факт, що незважаючи на загальне зменшення чисельності неповнолітніх злочинців, серед них стабільно високий відсоток становлять ті хто вже мав проблеми з законом, але знову вдався до вчинення правопорушення. Так, за висновком А. Благі «із виявлених протягом досліджуваного періоду часу неповнолітніх, що вчинили злочини у складі групи, майже половина мали попередній кримінальний досвід, у т.ч. з яких судимість не знята й не погашена» [3, с. 73].

Пошуки форм протидії явищу криміналізації підлітків в сучасному світі зумовлює звернення до світового історичного досвіду боротьби з дитячою злочинністю, зокрема до історії виникнення ювенальних судів, які зіграли важливу роль у перевихованні неповнолітніх правопорушників. На сьогодні, саме становлення спеціальної системи правосуддя для неповнолітніх вважається одним з головних завдань держави. Так, у новій стратегії Ради Європи з прав дитини на 2022–2027 рр.: «Права дитини на практиці: від стабільної реалізації до спільного новаторства», яка була прийнята Комітетом міністрів в лютому 2022 року, однією з стратегічних цілей визначено розбудову «дружнього до дитини правосуддя» на основі спеціалізованих установ відновлювального правосуддя, оскільки загальні суди «часто створюються для дорослих» і «недостатньо визнають і враховують специфічні потреби дітей у ситуаціях контакту та конфлікту із законом» [4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоднішній день у юридичній науці зроблено значні кроки у напрямку дослідження діяльності як зарубіжних, так і вітчизняних ювенальних судів на першому етапі їх функціонування. Серед останніх праць українських дослідників слід

виділити публікації Н. Крестовської, У. Ковни, Н. Чудик-Білоусової, В. Харчука, Я. Мачужака. Активно досліджуються проблеми історії становлення ювенальної юстиції закордоном, при цьому дедалі більше публікацій присвячена розвитку системи ювенальних установ не лише в європейських країнах та США, але й в інших державах світу. Так, можна привести приклад дослідження Tokikazu Konishi про японську модель ювенальної юстиції [5] та статтю Shirsti про становлення ювенальної юстиції в Індії [6].

Постановка завдання. У рамках запропонованої статті, на наш погляд, слід звернути увагу на низку ключових питань, відповіді на які дадуть можливість здійснити комплексний аналіз історичних витоків становлення в країнах світу спеціалізованої системи правосуддя щодо неповнолітніх, і охарактеризувати моделі ювенальних судів в країнах світу у XIX – на початку XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. На зламі XVIII–XIX ст. розвинуті країни Європи та Америки переживали серйозні трансформації у політичному та соціально-економічному житті: відбувався перехід до товарно-ринкової економіки, зростали обсяги виробленої промислової продукції, активно розвивалася внутрішня та зовнішня торгівля, тривали урбанізаційні процеси тощо. Однак, ці процеси несли з собою не лише позитивні зміни у житті населення країн, оскільки руйнація старих відносин відбувалася дуже болісно і супроводжувалася певними негативними явищами: зростанням соціальної незахищеності, надмірною експлуатацією, збільшенням числа бідних та безпритульних тощо. Періоди економічного піднесення, супроводжувалися тривалими економічними кризами, які викликали масові скорочення, зниження заробітної плати тощо. Зростання міського населення при збереженні низькопродуктивної сільської праці поставило на порядок денний питання щодо забезпечення населення необхідними продуктами харчування, дефіцит яких особливо відчувався в період неуродів, посух і досить часто ту чи іншу місцевість охоплював голод. Вплив цих процесів не міг не позначитися на суспільстві. Як в місті, так і в сільській місцевості починають з'являтися маргінальні прошарки людей, схильних до протиправної поведінки. Руйнація старих владних інститутів та незавершеність процесу формування нових, які могли б належним чином забезпечити правопорядок у державі, лише сприяла кількісному зростанню цього прошарку.

Як наслідок, це призводило до росту криміногенної ситуації в країні, і характерною рисою цього часу стає швидке зростання дитячої злочинності, що відзначалося багатьма вченими того періоду. Зокрема, російський фахівець А.І. Зака, зазначає: «В країнах Західної Європи, а також і в Росії, спостерігається як абсолютне, так і відносне зростання дитячої злочинності». З ним погоджувався його колега доктор Вінес з США: «в останні роки злочини, як здається, стали більше вчинятися молоддю і юний вік злочинця стає характерною рисою нової епохи» [7, с. 501].

Перед урядами багатьох держав постає питання про характер політики, яку вони будуть проводити в подальшому, про методи, якими вони будуть зупиняти підлітків-правопорушників. Насамперед, суспільство і держава повинні були визначитися, який принцип буде покладений в основу цієї політики – покарання (а отже посилення репресивних заходів) чи перевиховання (домінуючими, за таких умов, повинні були стати заходи виховного характеру). Перший напрямок вимагав від держави незначних зусиль і передбачав посилення кримінальної та адміністративної відповідальності неповнолітніх правопорушників. Однак, такий крок, на думку сучасників, міг би виявитися руйнівним і мати несприятливі наслідки, оскільки репресивні заходи не створювали можливості для ресоціалізації неповнолітнього правопорушника, а отже повинні були в підсумку привести його на злочинний шлях. Наявні статистичні дані свідчили, що ця загроза є цілком реальною, адже з кожним роком зростав показник неповнолітніх правопорушників, які вчиняли повторні злочини вже після відбуття покарання. Так, в Німеччині кількість рецидивістів, що не досягли 18 річного віку, зростає з 15,2% у 1889 році до 19% у 1895 році. В Англії 64% всіх неповнолітніх, що були направлені у спеціальні виправні заклади у 1894 р. були рецидивістами. З них, 462 особи мали 2 судимості, 222 – 3 судимості, 96 – 4 судимості; 46 – 5 судимостей. В Австрії з 895 осіб, що поступили до державних виховних притулків, 34% були рецидивістами, а 13,5% з них мали 3-и і більше судимостей. [8, с. 442].

Таким чином, наведені статистичні дані вказували, що спроба боротьби з дитячою злочинністю шляхом посилення репресивних заходів не лише не дасть корисного результату, а навпаки може посилити темпи зростання кількості неповнолітніх правопорушників.

Протилежним напрямком державної політики могло стати проведення комплексної реформи

кримінального та кримінально-процесуального законодавства з метою зміщення акценту з репресивних на виховні заходи впливу щодо неповнолітніх правопорушників. Проте, поставало питання чи може бути досягнутий подібний результат у рамках збереження старої судової системи, яку більшість сучасників визнавали одним з головних інструментів негативного впливу на злочинців в цілому. «Жорстокість покарання та неупорядкованість судочинства», зазначав італійський просвітник Чезаре Беккарія, є характерною ознакою епохи XVIII століття. Звісно, що така судова система ніяким чином не могла позитивно вплинути на неповнолітнього правопорушника та скерувати його у напрямку повернення до соціуму. Стурбованість недосконалістю судової системи, яка калічила, а не виправляла неповнолітніх, можна зустріти на сторінках праць багатьох авторів XVIII–XIX ст., які займалися цією проблематикою. Так, англійський юрист П. Кінг дослідивши злочинність в Англії у період другої половини XVIII століття прийшов до висновку про абсолютну незахищеність дітей правопорушників (10–13 років), які проходили всі етапи судового процесу нарівні з дорослими, утримувалися в одному приміщенні разом з ними, отримували аналогічні покарання. Подібна практика призводила до того, що за словами інспектора королівських тюрем Англії та Уельса: «дитина входила до тюрми не за злочини, а по віку, виходила ж з неї зі знаннями щодо вчинення злісних проступків». Водночас, проблема полягала не лише в тому, що за умови спільного розгляду справ та відбуття покарання з дорослими, юні правопорушники переймали досвід від своїх старших «колег». Більш значним недоліком була неможливість спрямувати дитину у потрібному напрямку через відсутність у діючих судах належних інструментів впливу та умов їх застосування. Практика публічних розглядів справ разом з дорослими не враховувала психологічні особливості поведінки людини у підлітковому віці: намагання копіювати поведінку старших, максималізм у поглядах, прагнення до «героїзації» в очах свого оточення [9, с. 146]. Судді, які здійснювали розгляд справи часто не мали досвіду та навичок необхідних для подолання бар'єру, який неповнолітній правопорушник вибудовував між собою та судом, тож не могли усвідомити справжні причини вчинення правопорушення. Але навіть подолання цього бар'єру не гарантувало успішного вирішення справи, оскільки діюче законодавство часто не залишало судді вибору, надаючи йому

лише репресивні інструменти у вигляді штрафів, тілесних покарань чи ув'язнення. Натомість, примусові заходи виховного характеру у тогочасному законодавстві не були передбачені.

Неможливість виправлення дитини в рамках старої судової системи, поступово приводить до висновку про необхідність виокремлення неповнолітнього правопорушника з загального процесу розгляду справи, створення спеціалізованої установи та процедури розгляду справ за їх участю. Спочатку обговорення відбувається лише на теоретичному рівні і не виходить за межі наукової дискусії, проте вже у другій половині XIX ст. в ряді держав починають відбуватися поступові зміни, які свідчили про відхід від традиційної моделі судочинства у справах неповнолітніх. Так, у США було прийнято ряд рішень спрямованих на виокремлення неповнолітніх з загального судового процесу: створені спеціальні заклади куди дітей поміщали з метою обмежити вплив дорослих злочинців (Нью-Йорк, 1824), на законодавчому рівні передбачено, що покарання для неповнолітніх за окремі види злочинів повинно відрізнятися від покарання дорослих (Іллінойс, 1831). Важливим кроком на шляху до утворення ювенального суду стало прийняття у 1869 році в Бостоні рішення розглядати справи неповнолітніх правопорушників на спеціальних судових засіданнях, які проводилися в окремих приміщеннях. За результатами розгляду таких справ суд отримував право застосувати до неповнолітнього режим пробації – тобто передати його під нагляд представника штату не застосовуючи до нього тюремного ув'язнення. Врешті, у США був прийнятий федеральний закон, яким заборонявся судовий розгляд справ осіб, що не досягли 16 років, разом з дорослими правопорушниками.

Досить часто дослідники, що аналізують цей період, намагаються применшити значення цих нововведень. Так, на думку М. Назарова та Л. Васінцевої: «Це були лише окремі спроби, які кардинально не змінювали каральну спрямованість кримінальної політики стосовно неповнолітніх». На наш погляд, погодитися з подібним висновком у повній мірі неможливо. Дійсно, більшість з цих ініціатив носили локальний характер і могли не виходити за межі штату. Водночас, саме вони в подальшому забезпечили появу перших ювенальних судів, дали можливість отримати практичний досвід важливих складових елементів ювенального суду, які в подальшому набули широкого поширення: окремий судовий розгляд, інститут пробації тощо. Врешті, не випадково, що

саме Массачусетс та Іллінойс, як ми побачимо далі, стали піонерами ювенального судоустрою на американському континенті.

Наступним етапом, наприкінці XIX ст. стає утворення перших ювенальних судів у країнах світу. Серед дослідників немає єдиної точки зору, якій країні належить право вважатися родоначальницею ювенального суду. У вітчизняній [10] та зарубіжній літературі [11–12] спочатку пальма першості у відкритті першого ювенального суду належала США, де в 1899 р. він був створений в штаті Іллінойс у містах Денвер та Чикаго. Водночас, в останніх дослідженнях дедалі частіше звертається увага на іншу країну – Австралію, де як вважається суди для неповнолітніх могли існувати з 1890 року, а вже звідти їх досвід міг бути запозичений Канадою та США. На користь цієї тези західні дослідники наводять чисельні аргументи за та проти, що очевидно вимагає більш детального аналізу цього питання [13, 14]. На наш погляд, зважаючи на характер впливу на подальший розвиток системи ювенальних судів в інших країнах світу якщо Австралії і формально належало право першості у створенні суду для неповнолітніх, то саме американським судам вдалося реалізувати таку модель, що якнайкраще на той час відповідала цілям і завданням ювенальної юстиції, і це обумовило запозичення американського досвіду іншими країнами. Так, у своєму аналізі розвитку японської системи ювенальної юстиції Токіказу Коніші відзначає: «Під час періоду Тайшо (1912–1926) його (Іллінойського суду) добра слава також поширилася в Японії. У результаті сейм ухвалив Закон про неповнолітніх 1922 р., який був розроблений під впливом американської системи ювенальної юстиції» [5].

З часом суди для неповнолітніх набувають свого розповсюдження і у багатьох країнах світу. Особливо активно йшла розбудова судів для неповнолітніх в європейських країнах, де вони з'являються у більшості європейських держав у першій чверті XX ст., а саме: Великобританії (1905), Нідерландах (1905), Австрії (1908), Італії (1908), Португалії (1911), Бельгії (1912), Франції (1914), Іспанії (1918), Росії (1910), Угорщині (1908), Румунії (1913), Польщі (1919), Швейцарії (1911–1913 рр.). У подальшому ювенальні суди поширювалися і в інші регіони, хоча цей процес і не носив стабільного характеру. Так, в Єгипті, який був британським протекторатом, суди для неповнолітніх виникли у Александрії та Каїрі у 1904 році, тобто за рік до відкриття першого власне британського ювенального суду у Бірмін-

гемі. Канада, яка являлася англійським домініоном, взагалі претендувала на роль піонера ювенальної юстиції, оскільки перші суди тут були засновані у 1894 році. Натомість, інший домініон Індія, почав впроваджувати елементи ювенального судочинства лише у 20-ті р. XX ст. [6].

Що вирізняло ці суди з поміж інших? На наш погляд, можна виділити декілька найбільш важливих та характерних рис:

1. Особлива мета. На відміну від загальних судів метою нового суду стає не притягнення правопорушника до відповідальності, а створення умов для його перевиховання.

2. Склад суду. Більшість ювенальних судів не передбачали колегіального розгляду справ, натомість проведення судового засідання та прийняття рішення доручалося одному судді. Такий підхід дозволяв створити належний психологічно-емоційний ефект спілкування з підсудним, створити безцінну атмосферу взаємної довіри. Як справедливо зазначив з цього приводу бельгійський суддя Кімпіоні: «Інші судді будуть зайвими свідками і від їх присутності не буде жодної користі».

3. Особа судді. Мета створення та особливості розгляду справ у ювенальному суді обумовлювали підвищені вимоги до кандидатів на посаду судді. Судді ювенальних судів повинні були володіти не лише ґрунтовними юридичними знаннями, а й мати педагогічні та психологічні здібності, щоб знайти індивідуальний підхід до неповнолітнього правопорушника, спрямувати його на шлях виправлення.

4. Спеціальна процедура розгляду справ за участю неповнолітніх. В судах для неповнолітніх перевага надавалася спрощеному порядку розгляду справи, відмови від значної кількості формалізованих процедур, а також зменшення кола осіб, що були присутніми під час судового розгляду.

5. Особливий характер заходів, що застосовувалися до неповнолітніх правопорушників. В ювенальних судах наголос в першу чергу робився на допомогу неповнолітнім, а не їх покарання. Оскільки головним завданням суду визначалося виправлення правопорушника, то було розроблено комплекс заходів виховного характеру, що стимулювали правомірну поведінку і захищали від негативного впливу середовища дорослих злочинців. Серед таких заходів, найбільш поширеними були: залишення на свободі, проте з накладанням обов'язку періодично з'являтися до суду; залишення на свободі під наглядом спеціального опікуна (попечителя); направлення у прийомну родину з встановлен-

ням нагляду опікуна; направлення до спеціальних притулків для неповнолітніх.

6. Залучення до роботи суду представників громадських організацій. Для перших ювенальних судів стало активне залучення до судового процесу представників благодійних організацій, що здійснювали опіку над неповнолітніми. Представники цих організацій, за рішенням суду, повинні були збирати інформацію про умови життя неповнолітніх, склад їхньої родини, біографічні факти які могли б дати суду бачення причин кримінальної поведінки неповнолітнього. Також, у випадку залишення неповнолітнього на волі після закінчення розгляду справи, представники цих організацій здійснювали нагляд дітьми, проводили з ними виховну роботу, допомагали у працевлаштуванні тощо. Так, характерною рисою американських ювенальних судів стала широка та активна співпраця з жіночими клубами та товариствами захисту дітей від жорстокого поводження, які виконували функції опікунів неповнолітніх, забезпечували їх матеріальну підтримку, спрями знаходженню робочих місць [15, с. 24].

Щодо моделі організації ювенальних судів, то традиційно в науковій літературі прийнято ділити їх на два види:

1) автономний суд для неповнолітніх, що не пов'язаний із загальним судом (США, Канада, Англія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Польща, Угорщина, Єгипет);

2) загальний суд, який отримав функції розгляду справ щодо неповнолітніх (Німеччина, Австрія, Іспанія, Португалія, кантони німецької Швейцарії) [16, с. 167].

Водночас, як показує практика, більшість країн обираючи за основу ту чи іншу модель, пристосовували її до власних потреб, враховуючи специфіку національного судоустрою та місцевого законодавства. Так, в Шотландії на початку XX ст. склалася особлива система ювенальної юстиції, яка носила не стільки судовий, скільки адміністративний характер, а справи неповнолітніх правопорушників розглядала спеціальна комісія, члени якої проходили відповідну підготовку. Японія, хоча і знаходилася під сильним впливом американської моделі ювенальної юстиції, на відміну від США передала справи неповнолітніх правопорушників спеціальним Трибуналам, які не належали до судової гілки влади, а являлися адміністративним органом, що входив до складу міністерства юстиції. Деякі країни також пішли шляхом створення спеціалізованих складів суддів у справах неповнолітніх (Ірландія, Італія).

Висновки. Таким чином, зародження ювенальних судів в ряді країн світу стало об'єктивно зумовленим наслідком спроби держави та суспільства подолати і перешкодити подальшому розвитку злочинності серед неповнолітніх. Особливий склад, функції та порядок діяльності цих судів – все це створювало умови для збереження юної особистості, яка могла бути втрачена в умовах тюремного оточення. В XIX ст. були закладені теоретичні та практичні передумови створення

ювенальних судів: написані та опубліковані дослідження, впроваджені окремі елементи ювенального судочинства, що дозволило наприкінці цього періоду перейти до створення ювенального суду. Найбільш активний розвиток ювенальних судів відбувається у Європі на початку XX ст. В процесі історичного розвитку було сформовано дві основні моделі судів для неповнолітніх: американська – окремий, автономний, суд; та німецька – загальний суд з особливим порядком розгляду справ.

Список літератури:

1. Див.: В'юнник М.В. Інфографіка застосування Кримінального кодексу України: за даними 2001–2019 років URL: <https://newcriminalcode.org.ua/statistics> (Дата звернення: 20.09.2023);
2. Yagunov D., Impact of the 2022 russian military aggression on crime trends in Ukraine (Analysis of crime prevention policy in the light of crime statistics for ten months of 2022/ *European Political and Law Discourse*, 2022, Volume 9, Issue 6. P. 35–80.
3. Блага А. Групова злочинність неповнолітніх: кримінологічний аналіз та основні тенденції // *Південно-український правничий часопис*. 2022. № 1-2 С. 71–76.
4. Стратегія Ради Європи з прав дитини на 2022–2027 рр. : «Права дитини на практиці: від стабільної реалізації до спільного новаторства» від 23 лютого 2022 р. URL: <https://rm.coe.int/coe-strategy-for-the-rights-uk/1680a774c4> (Дата звернення: 20.09.2023).
5. Tokikazu Konishi History, Aim, and Structure of the Juvenile Justice System in Japan URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286965201.pdf> (Дата звернення: 20.09.2023).
6. Shirsti Role of juvenile justice system in India URL: <https://legalvidhiya.com/role-of-juvenile-justice-system-in-india/> (Дата звернення: 20.09.2023).
7. Дриль Д.А. Явления ранней развращенности и преступности / *Юридический Вестник*. 1892. № 4. С. 499–522.
8. Тарасова Е.П. Детские суды за границей / *Дети-преступники*. Книгоизд-во «В.И. Знаменский и К0», 1912. С. 429–482.
9. Волошкевич Г.А. Організаційно-правові проблеми становлення ювенальних судів в Російській імперії./ *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави : збірник наукових праць*. Ч., 2010 С. 4–8.
10. Ковна У. Ювенальна юстиція: історичний досвід/ *Вісник Львівського університету Серія юридична*. 2004. Вип. 40. URL: <http://www.lawyer.org.ua/?d=604&i=&w=г> (Дата звернення: 20.09.2023).
11. Alison S. Burke History of the Juvenile Justice System / *Introduction to the American Criminal Justice System* URL: <https://openoregon.pressbooks.pub/ccj230/chapter/13-3-history-of-the-juvenile-justice-system/#return-footnote-697-1> Дата звернення: 20.09.2023);
12. Aaron Meng, Roland Segal and Eric Boden American juvenile justice system: history in the making URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110316612.227/html> Дата звернення: 20.09.2023).
13. Daniel King, Andrew Day, Paul Delfabbro The Emergence and Development of Specialist Courts: Lessons for Juvenile Justice from the History of the Children's Court in South Australia? / *The Open Criminology Journal*, 2011, 4: 40–47. URL: <https://benthamopen.com/ABSTRACT/TOCRIJ-4-40> Дата звернення: 20.09.2023).
14. Jennifer Anderson Juvenile courts : an Australian innovation? / *The Adelaide Law Review* Vol. 35, No. 2, 2014, 331–359. URL: <https://law.adelaide.edu.au/ua/media/577/ch6-alr-35-2-anderson.pdf> Дата звернення: 20.09.2023).
15. Мірошніченко І.В. Окремі проблеми становлення ювенального права в Україні / *Університетські наукові записки*. 2013. № 3(47). С. 20–33.
16. Мартіросян А., Мартіросян Л. Виховний підхід до кримінальної відповідальності неповнолітніх у західноєвропейській ювенальній юстиції: історичний аспект / *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 164–168.

Voloshkevych H.A. HISTORY AND FIRST STAGE DEVELOPMENT OF THE JUVENILE COURT (THE XIX – BEGINNING OF XX CENTURY)

In the article reasons of origin of courts are analysed for minor in the countries of Europe and America in the XIX – beginning of XX v. Becoming organs of juvenile justice is examined, the basic models courts for minor are characterized, the distinguishing features of juvenile judiciary and legal proceeding are examined.

The article deals with the historical context of the development of juveniles` criminal responsibility, types of punishments and the process of humanness of law. It is substantiated that the existing criminal system did not contribute to the re-education of juvenile delinquents, but on the contrary led to an increase in the number of repeated crimes committed by juveniles, strengthened the influence of the adult criminal environment. One of the means of counteracting this phenomenon was the humanization of the punishment of juvenile criminals and the dominance of the educational approach when imposing punishment. It is stated in the article that the first stage was characterized by exception the juveniles from social environment (that is from troubled families, street groups etc.) and inclusion of these juveniles into artificial social positive environment (reformatory homes, clubs). During this period, the theoretical and practical prerequisites for the creation of juvenile courts were laid: studies were written and published, certain elements of juvenile justice were implemented.

The second stage is characterized by the countries of Western Europe, North America, and Australia a juvenile court is being formed. The article analyzes the most characteristic features of courts for minors: the special purpose of their creation and operation, the one-person composition of the court and additional requirements for its judge, the non-public procedure for the consideration of the case and the special nature of the measures applied to minor offenders. The article establishes and analyzes two basic models of juvenile courts: american and german

Key words: *criminal responsibility of juveniles, criminal punishment, resocialisation, juvenile justice, renew justice, juvenile law, juvenile courts, courts for minor.*